

Т.В. Божидарнік, канд. екон. наук, доц.,
Н.В. Божидарнік, канд. екон. наук, в.о. доцента

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У публікації розкривається сутність інноваційної діяльності в Україні. Розглядаються основні напрями інноваційної діяльності та виділяються найбільш пріоритетні з них.

The publication reveals the essence of innovation activity in Ukraine. The main areas of innovation and selection priority.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційна культура, об'єкт інноваційної діяльності, суб'єкт інноваційної діяльності, стратегічні напрями, середньострокові напрями.

Keywords: innovation, innovative capacity, innovative culture, project innovation, an innovation, strategic directions, medium-term trends.

Актуальність проблеми здійснення інноваційної діяльності зумовлена недосконалим ринковим середовищем, у якому відбувається формування вітчизняної інноваційної інфраструктури.

Проблеми інноваційної діяльності розглядаються у працях багатьох вітчизняних вчених: Антонюк Л.Л., Безчасного Л.К., Бажала Ю.М., Гейця В.М., Гончарової Н.П., Крисанова Д.М., Жилінської О.І., Калитича Г.І., Крупки М.І., Мазура А.А., Маліцького Б.А., Паладія М.В., Семиноженка В.П., Соловйова В.П., Черваньова Д.М. та інших.

Серед зарубіжних дослідників слід відзначити роботи Валдайцева С.В, Глазьєва С.Ю., Мухамедьярова А.М., Нехорошевої Л.Н., Санто Б., Фонштейн Н.М., Р. Солоу, Г. Менша, Дж. Досі, Г. Роседжера, І. Ансоффа, С. Фрімана

Визначити правові, економічні та організаційні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні.

Розвиток інноваційної діяльності є одним з найважливіших системних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та національної безпеки держави.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» :

інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;

інноваційний потенціал - сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки;

інноваційна культура - складова інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості

та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах.

Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні та юридичні особи України, фізичні та юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які здійснюють в Україні інноваційну діяльність, залучаючи майнові та інтелектуальні цінності, вкладаючи власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Згідно закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні складаються із:

1) стратегічних напрямів, які розраховані на тривалу перспективу (не менше десяти років) найважливіші напрями інноваційної діяльності щодо забезпечення соціально-економічного зростання держави, розроблені на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного та науково-технологічного розвитку з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу;

2) середньострокових напрямів, які розраховані на реалізацію протягом найближчих трьох - п'яти років напрями інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг щодо освоєння випуску нових наукоємних товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та (або) зовнішньому ринках.

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності формуються в рамках стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на основі новітніх досягнень вітчизняної і світової науки, аналізу кон'юнктури світового і внутрішнього ринків та ресурсних можливостей держави.

За своїми масштабами, направленістю та специфікою реалізації середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності можуть бути пріоритетними напрями інноваційної діяльності загальнодержавного, галузевого або регіонального рівнів;

Верховна Рада України визначає такі напрями інноваційної діяльності в Україні на 2011-2013 роки:

I. Стратегічні:

- модернізація електростанцій; нові та відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберігаючі технології;

- машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;

- нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;

- вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;

- високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості;

- транспортні системи: будівництво і реконструкція;

- охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища;

- розвиток інноваційної культури суспільства;

- виробництво засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів і пов'язаних з транспортом пристроїв та обладнання, комплектуючих виробів, розробка та впровадження новітніх технологій для їх складання (виготовлення).

II. Середньострокові:

1. Модернізація електростанцій; нові та відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберігаючі технології:

- засоби охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах; обладнання для видобутку вугілля з похилих і тонких пластів; засоби дегазації шахт, способи і методи добування та утилізації метану з вугільних родовищ;

- енергоефективні двигуни та електроприводи для базових галузей економіки; основне електротехнічне обладнання; енергоекономічні джерела світла та системи освітлення; функціональна та силова електроніка в енергетичній галузі;

- модернізація електростанцій і електромереж; електромережі видачі потужностей атомних електростанцій; парогазові установки та технології спалювання низькосортного твердого, рідкого і газоподібного палива;

- бурове нафтогазове обладнання;

- високопродуктивне енергозберігаюче компресорне обладнання для оснащення вугільних шахт, підприємств залізничного транспорту та інших галузей.

2. Машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії:

- виробництво сучасної ракетно-космічної та авіаційної техніки, суден і електровозів нового покоління; системні засоби технологічного проектування, виробництва і логістичної підтримки процесів створення техніки нового покоління; засоби діагностики, агрегати, прилади та комплектуючі техніки нового покоління;

- диспетчерські системи, системи локації в різних середовищах; оптоелектронні системи подвійного призначення;

- обладнання та матеріали для зварювання і здійснення споріднених процесів, довговічні зварні конструкції; обладнання, матеріали та новітні технології для антикорозійного захисту;

- обладнання та спеціальні технології металургійного виробництва; технології переробки вторинної сировини кольорових металів;

- побутова і комунальна електронна техніка та технологічні процеси виготовлення її елементів; організація виробництва на інноваційній основі телевізорів, холодильників та інших товарів широкого вжитку.

3. Нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації: інформаційні технології контролю та управління об'єктами базових технологій;

- інтелектуальні комп'ютерні засоби високої продуктивності; програмні системи розпізнавання об'єктів та процесів; цифрові широкосмугові системи розподілу інформації;

- лазерна техніка та обладнання, технологічні процеси їх застосування;

- електронна база систем зв'язку, комп'ютерні та телекомунікаційні технології; волоконно-оптичні системи; світлосигнальна та інформаційна апаратура.

4. Удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій:

- сучасний каталіз, розвиток і використання нових каталізаторів та нових каталітичних процесів;

- розвиток генно-інженерних технологій, генетично модифікованих культур та організмів;

- імунобіологічні препарати та біосумісні матеріали;

- сучасні конструкційні матеріали, технології їх виробництва та застосування;

- керамічні матеріали широкого спектра застосування, надтверді інструментальні матеріали;

- матеріали та речовини малотоннажного хімічного виробництва; органічні люмінофори та барвники;

- напівпровідникові матеріали на основі надчистого кремнію, германію, арсеніду галію та складних сполук; сцинтиляційні матеріали, оптичні та конструкційні монокристали.

5. Високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості:

- комбайни і трактори, агрегати тракторів середньої потужності, кормозбиральна та бурякозбиральна техніка;

- біодобрива;

- засоби захисту рослин і тварин;

- обладнання для глибокої переробки рослинної та тваринної продукції;

- сучасні технології зберігання сільськогосподарської продукції; матеріали, технології та обладнання для фасування, пакування і маркування продуктів харчування і напоїв;

- екологічно чисті харчові продукти та продукти з високими оздоровчими властивостями з овочевих та зернових культур.

6. Транспортні системи: будівництво і реконструкція:

- інноваційні технології будівництва і реконструкції доріг, мостів та транспортних систем;

- глобальні та регіональні системи радіонавігації транспортних засобів з використанням супутникового та наземного обладнання;

- реконструкція портів;

- модернізація систем транспортування газу, нафти, аміаку.

7. Охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища:

- діагностичні та лікувальні програмно-технічні комплекси;

- лікарські засоби для лікування цукрового діабету, астми, серцево-судинних,

- онкологічних та інфекційних хвороб (СНІД, туберкульоз тощо);

- психотропні та наркотичні препарати;

- препарати на основі продуктів переробки донорської крові;

- педіатричні форми лікарських засобів;

- обладнання і технології для використання альтернативних джерел енергії;

- енергоефективне, ресурсозберігаюче, модульне, екологічно безпечне обладнання та устаткування для здійснення процесів водопідготовки, очищення води, тепlopостачання та засоби управління цими процесами.

8. Розвиток інноваційної культури суспільства:

- підтримка національної книговидавничої справи; освітніх та науково-популярних видань; розвиток освітніх і науково-популярних програм у засобах масової інформації;

- центри дистанційного навчання із застосуванням сучасних телекомунікаційних технологій;

- сучасні комп'ютерні технології для навчання і наукових процесів.

Реалізація стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності здійснюється через систему загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля.

Непослідовність української держави у проведенні науково-технічної та інноваційної політики, нестимулюванні інноваційних процесів призвела до вкрай негативних структурних змін в економіці - занепаду високотехнологічних підприємств і домінування низькотехнологічних сировинних виробництв. Цим зумовлено зниження попиту на наукові дослідження і розробки та фактичне згортання інноваційної діяльності. Відповідно закріплюються тенденції до технологічного відставання від розвинених країн світу.

Наслідком цього стає зниження конкурентоспроможності національної економіки, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості, падіння якості робочої сили.

На наш погляд з вищевказаних напрямів першочерговими є високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості, нанотехнології,

мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації та новітні ресурсозберігаючі технології.

Зіставивши стан інноваційного потенціалу країни із реальними потребами економіки України ми вважаємо, що необхідно :

- удосконалити та адаптувати нормативно-правову базу у сфері інноваційної діяльності до принципів та норм законодавства Європейського Союзу;

- створити нормативно-правову та методичну базу для розвитку різних типів організаційних структур (інноваційних центрів, наукових парків, інноваційних бізнес-інкубаторів, і т.п.);

- сформувати механізм державної підтримки розвитку інноваційної інфраструктури.

Література:

1. Конституція України (254к/96-ВР)//Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23.03.2000 року №1602-III // Голос України. — 2000. — 5 трав.
3. Закон України "Про інноваційну діяльність", затверджений постановою Верховної Ради України № 40-IV від 04.07.2002. остання редакція від 23.06.2010 // Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (1977-12)// Офіційний вісник України, 2001 р., N 47.
5. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" (2623-14)// Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності технологічних парків" (991-14)// Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України (916-14)//Голос України. – 1999. – 3 серпня.
8. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" N 433-IV, 16.01.2003// Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент.// Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2005. – С. 437.
10. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 400 с.
11. Новицький В.Є. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: Навч. посіб. – К.: КНТ, 2008. – 360 с.